

Cumhuriyet sonrası Alevilik

Posted on 12/07/2014

Ümit Kardaş

Cumhuriyet, özellikle 1924'lerden itibaren İttihat ve Terakki ideolojisinin bir uzantısı olarak, tek etnik kimlik, tek dil, tek din, tek mezhep ve tek kültür üzerinden tekçi ideolojiyi egemen kılmaya başladı. Türk olmak asıl unsur, Sünni olmak ise bu unsurun tamamlayıcısı oluyordu.

Aleviler, Ortodoks Sünni inancı merkezde dayatan İmparatorluk döneminde, kanlarının dökülmesini meşrulaştıran fetvalar doğrultusunda uğradıkları katliamların etkisinin sonucu olarak bir umut olarak Cumhuriyet'e sahip çıkma noktasına gelmişlerdi. Rejimin devrimlerle geçmişi koparmasının yarattığı yanılsama ve kurgulanan laiklik anlayışı Alevilere geçmiş acı deneyimleri nedeniyle bir kurtarıcı formül gibi gözüktü. Hatta bu durum Türk Alevilerin Kürtlerin durumlarını anlayamamalarına ve Türkleştirme politikalarına alet olmalarına neden oldu. Oysa amaçlanan Alevilerin kendi felsefelerine özgü bir inanç sistemini özgürce yaşamaları ve geleneklerini devam ettirmeleri olmayıp, başat ve denetim altında tutulan İslam anlayışı içinde yer alıp, değişmeleri yani asimile olmalarıydı. Aslında bu anlamda Cumhuriyet'in politikasının Osmanlı politikalarından bir farkı yoktu. Üstelik Cumhuriyet, bu tekçi ve asimilasyoncu anlayışı kanun ve kurumlarla tahkim etmeyi bilecekti.

Nitekim Cumhuriyet'in ilanından iki yıl sonra 30 Kasım 1925'te çıkarılan 677 sayılı kanunla tekke ve zaviyeler, türbeler kapatılıyor, dinsel, geleneksel şeyh, seyit, derviş, dede gibi unvanlar ve bunların kullanılması ile birlikte falcılık ve üfürükçülük faaliyetleri yasaklanıyordu. Mustafa Kemal, bu kanunu Nutuk'ta şöyle savunmaktadır. "Birtakım şeyhlerin, dedelerin, seyitlerin, çelebilerin, babaların, emirlerin arkasından sürüklenen ve falcılara, büyücülere, üfürükçülere hayatlarını emniyet eden insanlardan oluşan bir kitleye

medeni bir millet nazarıyla bakılabilir mi? Efendiler ve ey millet; biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler ve müritler memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat medeniyet tarikatıdır.”

Tekke ve zaviyelerin kapatılması, dinsel unvanların yasaklanması Alevileri doğrudan etkiledi. Oysa Aleviler Cumhuriyet’in ilanını ve halifeliğin kaldırılmasını sevinç ve umutla karşılamışlardı. Mustafa Kemal, Milli Mücadele yıllarında Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı’nı ziyaret etmiş, Alevi önderleriyle görüşmüş, onların desteğini almıştı. Sünni Müslümanlar camilerde ibadetlerini yapabileceklerdi. Lozan Antlaşması gereğince azınlık statüsünde kabul edildikleri için gayrimüslim yurttaşların da ibadet mekânlarına dokunulmamıştı. Ancak bu kanunla Alevilerin pirleri, dedeleri yasaklanmış, tekkeleri ve Alevi dergâhlarının en eski ve önemlisi olan Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı kapatılmıştı. Bu kanun Aleviliği yasaklıyordu. Çünkü Alevilerin inanç ve ibadetlerini yaşayacağı mekânlar ve inanç önderleri yasaklanmıştı. Alevilere tek yol kalıyordu, inançlarından vazgeçerek camilere gitmek. Bu açıkça Sünnileştirmeye yönelik, manevi şiddet ve cebire dayalı asimilasyon politikasıydı. Rejimin medenileşmekten anladığı şey, tek tipleştirmek ve asimile etmektir. Bu kanun 1982 Anayasa’sının 174. maddesinde anayasal teminat altında varlığını sürdürmektedir. Bu maddeye göre sözkonusu kanunun Anayasa’ya aykırı olduğunu anlamaya ve yorumlamaya imkân bulunmuyor. Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı ise Alevilerin tüm taleplerine rağmen geri verilmedi ve bu dergâh, Vakıflar Müdürlüğü’ne bağlı bir müze statüsünde açıldı.

Kuşkusuz rejimim tekçi ideolojisi ve dayattığı kimlik karşısında hem Kürt hem Alevi olmak hedef hâline gelmek ve daha çok şiddet görmek demektir. Milli Mücadele dönemi olan 1921’de Sivas’ın İmralı ilçesinde bir Kürt Alevi bölgesi olan Koçgiri’de yapılan katliam Dersim katliamından 17 yıl önce gerçekleştiriliyordu. 1937-38’de Dersim’de yaşanan yine Kürt Alevilere yönelik bir katliamdı. Aleviler tek partili rejim döneminde olduğu gibi, çok partili rejime geçildikten sonra da katliama uğratıldılar. 1978 Maraş, 1980 Çorum ve 1993 Sivas katliamları.

Cami, imam, Diyanet İşleri Başkanlığı, oruç ve dinî bayramlar ritüelleri arasında sıkışmış ve kendi inancını yaşayamaz ve üretmez hâle gelmiş Alevilerin hayatı zorlaşmış, manevi baskı ve şiddet yoluyla asimilasyon kaderleri olmuş durumda.

Kaynak: [Tarf](#)